

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДОЛОГІЇ ПІДСИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ В СИСТЕМАХ СТРАТЕГІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ, ВИХОДЯЧИ З ВИМОГ ФУНКЦІОНАЛЬНО РОЗВИНУТОЇ ОБРОБКИ ІНФОРМАЦІЇ

© 2015 ТКАЧЕНКО С. А.

УДК 332.146.2:[65.012.122:338.43]

Ткаченко С. А.

Удосконалення методології підсистеми моніторингу в системах стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери, виходячи з вимог функціонально розвинутої обробки інформації

Розгляд наукових здобутків провідних учених-економістів і діагностика накопиченого під час створення та функціонування територіально-виробничих систем досвіду формування і впровадження обліково-економічних та аналітичних розрахунків дозволили визначити основні напрямки удосконалення методологічних матеріалів із економічного моніторингу: це, по-перше, суворе визначення понять показників, із якими необхідно оперувати в процесі вирішення завдань моніторингу, і єдність їх умовних позначень; по-друге, застосування раціональних способів обчислення відповідних обліково-економічних та аналітичних показників; по-третє, опис (у необхідних випадках) різних методів отримання результатів моніторингу; по-четверте, приведення достатньо повного переліку вхідної інформації, яка потрібна для розрахунку тих або інших показників; по-п'яте, побудування інформаційних обліково-економічних та аналітичних таблиць, виходячи із числа конкретних показників. Удосконалення методології моніторингу у функціонально розвинутих системах стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери за усіма розглянутими напрямками, як показує наявний досвід, істотно полегшує розробку проектних рішень по підсистемі економічного моніторингу і підвищує їх економічну ефективність, комплексність, глибинність, оперативність, аналітичність і якість. Серед перспектив подальших розвідок у цьому напрямку, на наш погляд, особливою актуальністю вирізняється питання, пов'язане із інформаційним інструментарієм забезпечення підсистеми економічного моніторингу у функціонально розвинутих системах стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери.

Ключові слова: вимога, методологія, моніторинг, обробка інформації, підсистема, регіональна структура, суб'єкт агропродовольчої сфери, територіальна організація

Рис.: 1. Формул.: 2. Бібл.: 13.

Ткаченко Сергій Анатолійович – кандидат економічних наук, доцент, ректор, Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка» (вул. Нікольська, 11а, Миколаїв, 54030, Україна)

Email: nukoblikaudit@inbox.ru

УДК 332.146.2:[65.012.122:338.43]

Ткаченко С. А. Совершенствование методологии подсистемы мониторинга в системах стратегического регулирования региональной структуры и территориальной организации субъектов агропродовольственной сферы, исходя из требований функционально развитой обработки информации

Рассмотрение научных достижений ведущих ученых-экономистов и диагностика накопленного при создании и функционировании территориально-производственных систем опыта формирования и внедрения учетно-экономических и аналитических расчетов позволили определить основные направления совершенствования методологических материалов по экономическому мониторингу: это, во-первых, строгое определение понятий показателей, с которыми необходимо оперировать в процессе решения задач мониторинга, и единство их условных обозначений; во-вторых, применение рациональных способов вычисления учетно-экономических и аналитических показателей; в-третьих, описание (в необходимых случаях) различных методов получения результатов мониторинга; в-четвертых, приведение достаточно полного перечня входящей информации, необходимой для расчета тех или иных показателей; в-пятых, построение информационных учетно-экономических и аналитических таблиц, исходя из числа конкретных показателей. Совершенствование методологии мониторинга в функционально развитых системах стратегического регулирования региональной структуры и территориальной органи-

UDC 332.146.2:[65.012.122:338.43]

Tkachenko S. A. Improving the Methodology for a Monitoring Subsystem in Strategic Regulation Systems of the Regional Structure and Territorial Organization of Agro-Food Sector Entities Based on the Requirements of Functionally Advanced Information Processing

Consideration of the scientific achievements of leading scientists-economists and diagnostics of the experience gained in establishment and operation of territorial production systems and implementation of accounting and economic as well as analytical calculations have made it possible to determine the main directions of improving methodological materials on economic monitoring: it is, first, clear definitions of indicators, which are necessary to operate with in the process of solving the tasks of monitoring, and the unity of their symbols; second, the use of rational methods of calculating the accounting and economic as well as analytical indicators; third, description (where appropriate) of various methods for obtaining the results of monitoring; fourth, giving a fairly complete list of incoming information necessary to calculate one or another indicator; fifth, construction of informational accounting and economic as well as analytical tables based on the number of specific indicators. Improving the monitoring methodology in the functionally advanced systems of strategic regulation of the regional structure and territorial organization of agro-food sector entities in all areas considered, as it is evident from the past experience, significantly facilitates the development of design solutions for economic monitoring subsystem and increases

зации субъектов агропродовольственной сферы по всем рассмотренным направлениям, как показывает имеющийся опыт, существенно облегчает разработку проектных решений по подсистеме экономического мониторинга и повышает их экономическую эффективность, комплексность, глубинность, оперативность, аналитичность и качество. Среди перспектив дальнейших исследований в данном направлении, на наш взгляд, особой актуальностью отличается вопрос, связанный с информационным инструментарием обеспечения подсистемы экономического мониторинга в функционально развитых системах стратегического регулирования региональной структуры и территориальной организации субъектов агропродовольственной сферы.

Ключевые слова: требование, методология, мониторинг, обработка информации, подсистема, региональная структура, субъект агропродовольственной сферы, территориальная организация

Рис.: 1. Формул: 2. Библ.: 13.

Ткаченко Сергей Анатольевич – кандидат экономических наук, доцент, ректор, Международный технологический университет «Николаевская политехника» (ул. Никольская, 11а, Николаев, 54030, Украина)

Email: nukoblikaudit@inbox.ru

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Впровадження засобів сучасної електронно-обчислювальної техніки у сферу регулювання регіональної структури і територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери, змінюючи процеси збору, реєстрації, передачі та обробки техніко-економічної інформації, впливає тим самим на всі основні функції системи регулювання, у тому числі і на функцію моніторингу. У цьому зв'язку найважливішою умовою успішного формування та впровадження функції економічного моніторингу виступає вирішення обліково-економічних і аналітичних завдань не за існуючою традиційною методологією, а за методологією, яка відображає особливості сучасної функціонально розвинутої обробки техніко-економічної інформації та специфіку використання електронних цифрових машин. Це означає, що теоретико-методологічні матеріали із моніторингу повинні не тільки дозволити формувати склад задач підсистеми моніторингу, визначити їх сутність, взаємозв'язки та послідовність вирішення, але і містити визначення результативних обліково-економічних та аналітичних показників. Така вимога до методології економічного моніторингу диктується тим, що в умовах функціонально розвинутих систем стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації агропродовольчої сфери методологія, не підміняючи конкретних постановок вирішення задач на електронних цифрових машинах, повинна в той же час бути підґрунтям для їх цільового розроблення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Розгляд наукових здобутків із означеної дослідницької тематики провідних учених-економістів, таких як Л. А. Горюнова [1], Т. В. Кириченко [2], Ф. А. Мамбетова [3], О. Г. Мухіна [4], С. М. Нікітенко [5] та ін., і діагностика накопиченого під час створення та функціонування територіально-виробничих систем досвіду формування і впровадження обліково-економічних та аналітичних розрахун-

their cost-effectiveness, comprehensiveness, depth, speed, analyticity and quality. Among the prospects for further research in this direction, in our opinion, of special relevance is an issue related to information tools to provide economic monitoring subsystem in the functionally advanced strategic regulation systems of the regional structure and territorial organization of agro-food sector entities.

Keywords: requirement, methodology, monitoring, information processing, subsystem, regional structure, agro-food sector entity, territorial organization

Pic.: 1. Formulae: 2. Bibl.: 13.

Tkachenko Serhii A. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Rector, International Technological University «Mykolaiv Polytechnic» (vul. Nikolska, 11a, Mykolaiv, 54030, Ukraine)

Email: nukoblikaudit@inbox.ru

ків дозволяють визначити основні напрямки удосконалення методологічних матеріалів із економічного моніторингу: це, по-перше, суворе визначення понять показників, із якими необхідно оперувати в процесі вирішення задач моніторингу, і єдність їх умовних позначень; по-друге, застосування раціональних способів обчислення відповідних обліково-економічних та аналітичних показників; по-третє, опис (у необхідних випадках) різних методів отримання результатів моніторингу; по-четверте, приведення достатньо повного переліку вхідної інформації, яка потрібна для розрахунку тих або інших показників; по-п'яте, побудування інформаційних обліково-економічних і аналітичних таблиць, виходячи із конкретних показників, тощо.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є детальний розгляд кожного із вищеперерахованих напрямків розвитку удосконалення методології підсистеми економічного моніторингу в системах стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери, виходячи із вимог функціонально розвинутої обробки інформації тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В умовах сучасної обробки інформації насамперед зростають вимоги до способу описання найменувань показників, із якими виникає потреба оперувати в процесі вирішення обліково-економічних і аналітичних задач. Справа в тому, що будь-якому із показників можна надати декілька визначень, які розкривають його значення з різних сторін. Така розбіжність у визначеннях показників доволі типова для традиційної методології підсистеми економічного моніторингу та виступає наслідком не тільки заміни у змісті показника одних характеристик іншими, що цілковито виправдано, але і пропущенням окремих якісних характеристик. На практиці це призводить до неоднозначного тлумачення показників, а також до того, що, користуючись такими неповними визначеннями, неможливо або принаймні дуже важко надати кількісну та якісну оцінку того або іншого показника.

Особливо гостро відчувається недолік визначень змісту показників під час розроблення програм вирішення задач функції моніторингу, коли формалізація обліково-економічних і аналітичних розрахунків вимагає врахування повного переліку характеристик кожного показника. Практика показує, що приведені в методології найменуван-

ня показників повинні містити такі основні якісні характеристики: об'єкт; процес або стан; функцію системи регулювання; спосіб розрахунку (формальна характеристика); суб'єкт; час та одиницю вимірювання. Наведемо приклад схеми найменування показника у такому виді (рис. 1).

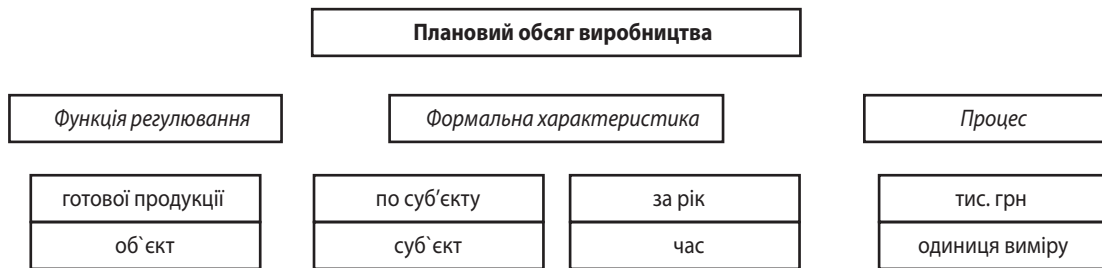

Рис. 1. Приклад схеми найменування показника (критерію)

Несуворе описання найменувань показників і критеріїв та пропущення в них якої-небудь ознаки неминує веде до труднощів у процесі програмування і, як правило, вимагає внесення уточнень до первісної постановки завдання тощо.

Досить важливим моментом, який також повинен бути врахований у методології підсистеми економічного моніторингу, виступає присвоєння кожному з показників та критеріїв єдиного умовного позначення у вигляді літерного символу. Ця вимога у традиційних теоретико-методологічних матеріалах із моніторингу не завжди виконується, що під час формування і впровадження функції забезпечення підсистеми економічного моніторингу вносить додаткові складнощі в роботу з написання та встановлення задач.

Ще одним важливим напрямком удосконалення методології підсистеми економічного моніторингу, виходячи із сучасних умов функціонально розвинутої обробки техніко-економічних інформаційних даних, є застосування раціональних способів обчислення відповідних обліково-економічних та аналітичних показників як основи побудування раціональних алгоритмів вирішення задач моніторингу. Цей принцип відіграє істотну роль у виконанні обліково-економічних і аналітичних розрахунків, тому що надає можливість встановити перелік обчислювальних операцій та їх економетричний зміст, логіку переходу від однієї операції до іншої. Від того, як побудована структура алгоритму вирішення задачі, залежить не тільки комплексність економічного моніторингу, повнота розкриття впливу різних факторів підвищення ефективності на результатні показники, але й оптимальність використання електронно-обчислювальної техніки. Звертаючи увагу на цю обставину, І. І. Каракоз вказує на необхідність створення «... алгоритмів, які спрощують та полегшують розрахунок впливу різних факторів і причин за допомогою ЕОМ, – тільки за цієї умови використання ЕОМ буде найбільш ефективним [6, с. 163].

На жаль, у літературних джерелах із економічного моніторингу та на практиці можна знайти безліч прикладів некоректного представлення окремими авторами і розробниками наукових тем способів розрахунку тих або

інших обліково-економічних та аналітичних показників, що веде до ускладнення алгоритмів вирішення завдань, до виконання додаткових обчислювальних операцій. Це відбувається в основному за рахунок повторного включення у формули розрахунку результатних показників одних і тих же елементів методу та створює їх не виправдану надлишковість і крайній суб'єктивізм.

Так, багато вчених-економістів і група практиків, вважаючи предметом підсистеми економічного моніторингу дослідження ресурсів територіально-виробничої системи, зазначають той факт, що найважливіше багатство системи стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери – її кадри, людський потенціал, – не отримують оцінки в обліково-економічному і аналітичному забезпеченні та внаслідок цього остання стає мало придатною для сучасної економічної роботи. Крім того, акціонери, вкладники особливо цікавляться, що за люди працюють у системі регулювання: одним треба допомагати, а від інших позбавлятися тощо.

В оцінці трудових ресурсів намітилися два основних підходи. За одного прагнуть виміряти справжню цінність кожного працівника шляхом визначення очікуваного доходу (виручки) територіально-виробничої системи від роботи цього індивіда (до уваги беруться 3 (три) фактори впливу: 1) продуктивність праці, 2) переміщуваність, 3) можливість просування по службі) та ймовірного терміну його роботи у системі стратегічного регулювання (характеризує ступінь задоволення); за іншого виходять із того, що трудові ресурси регіональної структури і територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери являють собою єдиний колектив та мають бути оцінені в цілому. Вартість же колективу залежить від трьох груп причин: 1) незалежні (структура організаційного складу забезпечення, економічна політика, методи керівництва, кваліфікація, навички і поведінка співробітників); 2) складні (лояльність до територіально-виробничої системи, цілі діяльності та мотивація поведінки, моральний клімат); 3) остаточно або залежні (продуктивність праці, зростання обсягу роботи, доходу, збільшення частки ринку). Перші зумовлюють останню.

Дослідниками запропоновано 5 способів вимірювання трудових ресурсів у грошових коштах і їх еквівалентах у національній та іноземній валютах, а саме:

1. Історична ціна за Н. Глаутером і Б. Андердоуном. За цим способом усі фактичні витрати на кадровий склад утворюють початкову суму, яка щорічно зменшується на амортизацію, обчислену за середньою тривалістю роботи індивіда на територіально-виробничій системі тощо. Гідність означеного способу проявляється у простоті обчислювального процесу та реалістичності бази оцінки. Недоліками виступають такі складові: реальна вартість робочої сили необов'язково пов'язана з історично проведеними витратами; підвищення вартості робочої сили і її амортизація суб'єктивні [7, с. 99].
2. Ціна відшкодування за Е. Фламхольцом. Цим способом передбачається, що заміна кожного працівника призведе до додаткового обсягу витрат, нова вартість буде оцінювати у грошових коштах та їх еквівалентах у національній і іноземній валютах величину трудових ресурсів тощо. Перевага цього способу у наявній простоті та об'єктивності, оскільки до уваги береться поточна ситуація робочої сили на ринку. Недоліками виступають такі ключові величини: у ряді випадків заміна працівника рідко буває еквівалентною; практично вартість заміни працівника визначити дуже складно, і кожен керівник визначає її різними способами [8].
3. Можлива собівартість за С. Хекіманом та Д. Г. Джонсоном. Сутність цього способу ґрунтується на генеральній складовій, що усередині системи стратегічного регулювання. Керівний склад влаштовує свого роду аукціонні торги. Всі співробітники продаються начальникам внутрішніх структурних підрозділів, які виступають так званими покупцями. Той співробітник, на кого не було попиту, отримує ціну, еквівалентну 0, а сумарна вартісна оцінка інших працівників становить сукупну вартість трудових ресурсів. Перевага означеного способу вимірювання трудових ресурсів проявляється в реалістичності оцінки, тому що всередині трудового колективу краще знають справжню цінність своїх працівників. Недоліками виступають фактори впливу: включення до загального підсумку тільки тих, хто котирувався, зменшує загальну вартість і дискримінує людей; менш дохідні підрозділи регіональної структури та територіальної організації суб'єктів втрачають кваліфікованих службовців і стають економічно невиправданими; оцінка штучна економічно і аморальна за суттю [9, с. 108].
4. Компенсаційна модель за Б. Левом та А. Шварцом цілкоміто припускає, що майбутня компенсація людини – сурогат його змістовної вартості, формула (1):

$$V_T = \sum_{t=0}^T \frac{J(t)}{(1+r)^{t-r}}, \quad (1)$$

де V_T – величина вартості людини;
 $J(t)$ – річний дохід працівника аж до його звільнення;
 r – ставка дисконту для цієї людини;
 t – час (термін) звільнення.

Перевагами способу компенсаційної моделі виступає те, що: приймається до уваги вся робота людини; враховується дисконт тощо. Недоліком є крайній суб'єктивізм, пов'язаний із такими факторами: з величиною майбутньої заробітної плати; часом очікуваної роботи; ставкою дисконту [10, с. 105].

5. Спосіб вимірювання очікуваної заробітної плати за Р. Х. Германсоном дозволяє оцінити трудові ресурси, виходячи із такої моделі, що складається з п'яти ключових річних коефіцієнтів економічної ефективності (кожному з них привласнено регресну (убуваючу) питому вагу), розраховується за формулою (2):

$$R = \frac{5 \frac{RF_0}{RE_0} + 4 \frac{RF_1}{RE_1} + 3 \frac{RF_2}{RE_2} + 2 \frac{RF_3}{RE_3} + \frac{RF_4}{RE_4}}{15}, \quad (2)$$

де RF_i – рівень річного чистого прибутку на власний капітал;

RE_i – рівень річного чистого прибутку для всіх структур, суб'єктів країни;

i – рік, від 0 до 4.

Без сумніву перевагою способу вимірювання очікуваної заробітної плати є той факт, що в його основу покладено комплексну оцінку економічної ефективності (рентабельності) використання власного капіталу територіально-виробничої системи. Недоліком виступає крайній суб'єктивізм цієї моделі [11].

Перелік подібних прикладів можна було б продовжити і далі, однак і цього цілкоміто досить для того, щоб зробити висновок про неприпустимість у методології підсистеми економічного моніторингу довільного підходу до визначення порядку та способів розрахунку тих або інших обліково-економічних і аналітичних показників. За інших рівних умов перевага має бути надана таким варіантам розрахунку обліково-економічних та аналітичних показників, які забезпечують отримання потрібного результату з найменшим обсягом обчислень. Результат такого підходу зрештою знайде своє вираження як у зменшенні трудомісткості технічного і робочого проектування задач підсистеми економічного моніторингу, так і в кращому використанні наявних ресурсів електронних цифрових машин під час вирішення комплексу цих завдань (наприклад, скорочення витрат машинного часу) тощо.

Як правильно зазначає Є. Г. Ясін та інші автори роботи із дослідження теоретико-методологічних проблем економічної інформації: «Однакові задачі можуть бути вирішені різними методами, за різними алгоритмами і за різними початковими даними ...» [12, с. 134], а однією із вимог, яка висувається до методології економічного моніторингу в сучасних умовах функціонально розвинутої обробки техніко-економічної інформації, виступає високий рівень її типізації, який забезпечував би можливість створення типових алгоритмів вирішення обліково-економічних та аналітичних завдань. У цьому зв'язку під час розроблен-

ня методології функції моніторингу у необхідних випадках потрібно передбачати декілька варіантів вирішення обліково-економічних і аналітичних завдань різними способами залежно від потреб регулювання (терміновості обліково-економічної та аналітичної інформації, її якості, глибини, точності).

Наприклад, одне й теж завдання «Моніторинг продуктивності праці» залежно від характеру встановлених цілей моніторингу може вирішуватися методом порівняння, методом ланцюгових підстановок, інтегральним методом, методом статистичної екстраполяції. Для проведення оперативного, зокрема щоденного, моніторингу продуктивності праці цілковито достатнім виступає застосування методу порівняння фактичного виробітку робочих (по ділянці, підрозділу, товариству тощо) із величиною виробітку, який передбачено планом. Цей факт дозволяє розрахувати відхилення від плану і ступінь його виконання.

При ретроспективному економічному моніторингу продуктивності праці (за місяць, квартал, півріччя, рік), коли поряд із оцінкою виконання плану із продуктивності потрібно встановити вплив на відхилення від плану різних факторів впливу, використання елементу методу порівняння виявляється недостатнім. У цьому випадку виникає необхідність у застосуванні додаткового методу ланцюгових підстановок. А якщо до знакових результатів – впливу окремих факторів на відхилення від плану із продуктивності праці висуваються вимоги високої точності, тоді замість елементу методу ланцюгових підстановок повинен бути передбачений розрахунок показників інтегральним методом тощо.

І, насамкінець, цілковите проведення перспективного (стратегічного) економічного моніторингу продуктивності праці із використанням залежності цього показника від великої кількості факторів підвищення ефекту може бути забезпечено застосуванням методів статистичної екстраполяції, які ґрунтуються в основі на використанні так званого «закону інерції економічних процесів» ін.

Досить важлива вимога до теорії, методології підсистеми економічного моніторингу в сучасних трансформаційних умовах функціонально розвинутих систем регулювання спеціального призначення – приведення в неї досить повного переліку початкової інформації, необхідної для моніторингу різних аспектів системи стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери. У наявних теоретико-методологічних матеріалах із підсистеми економічного моніторингу інформаційні джерела наводяться, як правило, не завжди повно, у самому загальному вигляді і за збільшеними розділами моніторингу. Наведемо тільки один із прикладів. Так, в одних матеріалах із моніторингу загально-виробничих витрат на виробництво в територіально-виробничих системах вказується, що для моніторингу витрат на виробництво готової продукції у підрозділах притягаються різні джерела. Із планових показників за трудовими витратами при моніторингу використовуються норми трудомісткості, середні нормативи із заробітної плати виробничих робочих на одну нормо-годину; за матеріальними витратами – відомості специфікованих норм витрачання матеріалів, відомості напівфабрикатів тощо, які виготовляються в інших підрозділах, а також ті, які по-

стачаються в порядку міжфірмової кооперації, кошториси витрат підрозділів і витрат із утримання та експлуатації обладнання. Фактичні дані про витрати на виробництво у структурному підрозділі можна отримати із відповідних відомостей за встановленими статтями калькуляції виробничої собівартості у розрізі окремих планово-облікових одиниць продукції структурного підрозділу.

Звичайно, якщо розглядати методологію як базу для встановлення рішення задач моніторингу на електронних цифрових машинах, тоді наведений перелік джерел інформації неможливо визнати задовільним з таких причин: по-перше, цілий ряд джерел інформації для моніторингу витрат на виробництво в підрозділах авторами, просто кажучи, опущений (наприклад, план із собівартості готової продукції підрозділу в цілому, план із собівартості окремих замовлень тощо); по-друге, окремі інформаційні джерела названі не зовсім точно (це відноситься до відомостей норм трудомісткості, кошторису загально-виробничих витрат тощо); і, по-третє, що найбільш істотно, автори не диференціюють джерела інформації за їх призначенням, а отже, не зовсім зрозуміло, яка саме інформація потрібна для моніторингу (яка інформація потрібна для загальної оцінки виконання плану за затратами на виробництво усієї готової продукції підрозділу, яка – для моніторингу виконання плану за собівартістю замовлень, яка – для моніторингу резервів зменшення витрат).

Перераховані недоліки у висвітленому переліку питань інформаційного інструментарію забезпечення підсистеми економічного моніторингу доволі типові для теоретико-методологічних матеріалів, орієнтованих на їх використання у традиційних умовах системи регулювання. Тому знаковою рисою методології підсистеми економічного моніторингу в сучасних умовах формування, впровадження і використання цієї функції системи регулювання повинна бути вказівка за кожним конкретним питанням моніторингу повного і точного переліку необхідної для виконання відповідних розрахунків планової, нормативної, довідкової, рекомендаційної та іншої інформації. При цьому інформаційною базою для розрахунку обліково-економічних і аналітичних показників та критеріїв якості мають бути такі змістовні джерела, використання яких забезпечує достатню, але не надлишкову повноту і точність вихідної інформації і скорочує трудомісткість обчислювальних операцій.

Певні вимоги висуваються до методології підсистеми економічного моніторингу в сучасних трансформаційних умовах функціонально розвинутої обробки техніко-економічної інформації і з точки зору отримання результатної обліково-економічної та аналітичної інформації. Практика показує, що, хоча під час функціонування сучасних функціонально розвинутих систем стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери, як і в традиційній системі регулювання, залишається таблична форма надання вихідних обліково-економічних та аналітичних даних, зміст самих таблиць зазнає доволі істотних змін якісного порядку. Справа в тому, що одним із недоліків наявних теоретико-методологічних матеріалів із підсистеми економічного моніторингу виступає те, що в них, за рідкісним виключенням, зазвичай не вказується, кому конкретно призначена інфор-

мація і для яких саме цілей. А між тим, як свідчить передовий практичний досвід, характер обліково-економічної та аналітичної інформації в кожному окремому випадку повинен визначатися конкретними потребами, тому що одні й ті ж інформаційні дані при наданні їх на різні рівні регулювання в одному випадку може бути достатніми, в іншому – надлишковими, у третьому – недостатніми.

Наприклад, обліково-економічна й аналітична інформація про ступінь виконання плану про обсяг виробництва та відхилення від плану за день, яка надається за групами готової продукції, а всередині цих груп – у розрізі окремих проектів і замовлень, уявляється досить достатньою для планово-виробничого відділу територіально-виробничої системи, в той же час вона відверто надлишкова для керівника системи стратегічного регулювання, якому немає необхідності мати щоденні інформаційні дані про виконання плану за кожним окремим замовленням. Для рівня керівництва внутрішніх структурних підрозділів інформація, що надається в такому вигляді, буде недостатньою, тому що тут потрібні більш змістовні дані та, зокрема, інформація, яка характеризує виконання плану за окремими технічними етапами побудови замовлень.

Наведений приклад досить чітко показує залежність обліково-економічної та аналітичної інформації від конкретних потреб, які зрештою і визначають кількість інформації, її характер, ступінь агрегації та деталізації.

Ще один вагомий недолік інформації, що надається в традиційній методології функції економічного моніторингу, полягає в тому, що структура і зміст приведених інформаційних обліково-економічних та аналітичних таблиць насамперед визначаються методологією розрахунку тих або інших показників і критеріїв якості, їх взаємозв'язком, що породжує необхідність відображення в таблицях не тільки кінцевих обліково-економічних та аналітичних, але також планових, регулюючих і інших початкових показників та критеріїв [13, с. 165].

Перераховані недоліки надання в наявних методологічних матеріалах результатів підсистеми економічного моніторингу зменшують цінність обліково-економічної і аналітичної інформації, ускладнюють її сприйняття, збільшують трудомісткість виконуваних розрахунків. Тому в сучасних умовах функціонально розвинутих систем стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації агропродовольчої сфери цих недоліків неможливо припускати. Методологія моніторингу має передбачати надання результатів обліково-економічних і аналітичних розрахунків у формі таких інформаційних таблиць, які могли б бути прийняті за основу вихідної обліково-економічної та аналітичної інформації. Для цього необхідно, щоб приведені в методології інформаційні обліково-економічні й аналітичні таблиці, по-перше, були зорієнтовані на конкретні потреби; по-друге, не містили в собі надлишкової інформації; по-третє, враховували технологічні особливості надання інформаційних даних сучасними електронними цифровими машинами.

В сучасних умовах інтенсивного впровадження функції моніторингу на перший план насамперед висувається вимога орієнтації вихідних обліково-економічних і аналітичних інформаційних даних на конкретні потреби користувачів. Реалізація цієї вимоги означає, що в методології у кожному окремому випадку має бути вказано: кому,

з якою ціллю та в які терміни повинні бути надані ті чи інші інформаційні дані тощо. Залежно від особливостей запитань у методології потрібно передбачати і різні варіанти інформаційних обліково-економічних та аналітичних таблиць, що надаються.

Виконання другої вимоги – усунення надлишковості інформаційних даних в інформаційних обліково-економічних і аналітичних таблицях досягається шляхом виключення з них непотрібної планової, регулюючої, іншої інформації, а також порядку розрахунків обліково-економічних та аналітичних показників. Це, з одного боку, значно полегшить сприйняття саме результатів моніторингу, а з іншого – зменшить витрати машинного часу на надання вихідної інформації.

І виконання третьої вимоги – врахування особливостей надання вихідних обліково-економічних та аналітичних інформаційних даних сучасними електронними цифровими машинами диктується тим, що на розмірність і структуру інформаційних обліково-економічних та аналітичних таблиць накладають обмеження окремі елементи методу технічного комплексу функціонально розвинутих систем стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери.

Існуючі теоретико-методологічні матеріали із підсистеми економічного моніторингу не задовольняють вимогам сучасної ефективної функціонально розвинутої обробки техніко-економічної інформації ще і тому, що в них немає чіткого вирішення питань кількісного та якісного складу обліково-економічних і аналітичних завдань та меж між ними. А в сучасних умовах функціонально розвинутих систем стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації агропродовольчої сфери саме завдання виступає основним функціональним елементом, яке визначає характер різноманітних проектних рішень в області формування та впровадження функції моніторингу.

Тому традиційний підхід до викладення методології моніторингу повинен бути замінений новим, більш прогресивним. Такий підхід, на наш погляд, забезпечується принципом блочного побудування методології підсистеми економічного моніторингу в розвинутих системах стратегічного регулювання відокремлено для рівня регіональної структури та рівня територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери. У загальних рисах сутність його виступає в такому. Викладення методології має надаватися у розрізі окремих обліково-економічних і аналітичних блоків, а саме: перспективного моніторингу, ретроспективного (наступного) моніторингу, оперативного моніторингу, порівняльного моніторингу, функціонально-вартісного моніторингу та проблемно-орієнтованого моніторингу. За кожним із блоків приводиться перелік обліково-економічних і аналітичних комплексів завдань та окремих завдань і, насамкінець, за кожним завданням моніторингу надається цільове призначення задачі, її зв'язок із іншими обліково-економічними та аналітичними завданнями, стислий опис початкової інформації для вирішення, способи вирішення, характеристика вихідної інформації, яка надається по задачі, організаційні принципи вирішення використання результатів рішення тощо.

Цей підхід був, зокрема, реалізований під час підготовки ряду теоретико-методологічних і практичних матеріалів із проектування та впровадження підсистеми

економічного моніторингу у функціонально розвинутих системах стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери. Зокрема, означені результати дослідження, висновки, рекомендації та пропозиції, що містяться в науковій статті, прийняті до впровадження і використовуються: у практичній діяльності Департаменту економічного розвитку, торгівлі та туризму Миколаївської обласної державної адміністрації, Громадської організації «Всеукраїнська спілка вчених-економістів»; в навчальному процесі вищого навчального закладу «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка».

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Удосконалення методології моніторингу у функціонально розвинутих системах стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери за усіма розглянутими вище напрямками, як показує наявний досвід, істотно полегшує розробку проектних рішень по підсистемі економічного моніторингу і підвищує їх ефективність, комплексність, глибинність, оперативність та якість. Серед перспектив подальших розвідок у цьому напрямку особливою актуальністю вирізняється питання, пов'язане із інформаційним інструментарієм забезпечення підсистеми моніторингу в системі стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації агропродовольчої сфери.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горюнова Л. А. Управление развитием инновационной системы региона: теория и методология : дисс. ... д-ра экон. наук : 08.00.05 / Л. А. Горюнова. – Улан-Удэ, 2012. – 332 с.
2. Кириченко Т. В. Теория и комплексная методология риск-ориентированного финансового менеджмента : дисс. ... д-ра экон. наук : 08.00.10 / Т. В. Кириченко. – М., 2009. – 410 с.
3. Мамбетова Ф. А. Управление устойчивым развитием территории на основе организации мониторинга и комплексной оценки социально-экономического потенциала: теория, методология, практика на материалах регионов Юга России : дисс. ... д-ра экон. наук : 08.00.05 / Ф. А. Мамбетова. – Нальчик, 2012. – 328 с.
4. Мухина Е. Г. Стратегия развития регионального молочно-продуктового подкомплекса: теория, методология, практика : дисс. ... д-ра экон. наук : 08.00.05 / Е. Г. Мухина. – Екатеринбург, 2008. – 381 с.
5. Никитенко С. М. Методология управления процессом формирования высокотехнологичных секторов инновационной экономики на мезоуровне : дисс. ... д-ра экон. наук : 08.00.05 / С. М. Никитенко. – Кемерово, 2011. – 384 с.
6. Каракоз И. И. Совершенствование экономической работы и управления производством на промышленном предприятии / И. И. Каракоз. – К. : Вища школа, 1976. – 176 с.
7. Glautier M. W. E. Problems and Prospects of Accounting for Human Assets / M. W. E. Glautier, B. Underdown // *Management Accounting (United Kingdom)*. – March, 1973. – P. 98–102.
8. Flamholtz E. *Human-Resource Accounting* / E. Flamholtz. – Los Angeles, California : Dickenson Publishing, 1974. – 190 p.
9. Hekimian J. S. Put People on Your Balance Sheet / J. S. Hekimian, C. H. Jones // *Harvard Business Review*. – January–February, 1967. – No. 45 (1). – P. 105–113.
10. Lev B. On the Use of the Economic Concept of Human Capital in Financial Statements / B. Lev, A. Schwartz // *Accounting Review*. – January, 1971. – P. 103–112.
11. Hermanson R. H. Accounting for Human Assets / R. H. Hermanson // Occasional paper. – East Lansing, Michigan: Graduate School of Business Administration, Michigan State University, 1964. – No. 14. – P. 62–69.
12. Ясин Е. Г. Экономическая информация (методологические проблемы) / Е. Г. Ясин. – М. : Изд-во «Статистика», 1974. – 240 с.
13. Маркс К. Сочинения : в 50 т. Т. 23 / К. Маркс, Ф. Энгельс. – 2-е изд. – М. : Государственное изд-во политической литературы, 1960. – 908 с.

REFERENCES

- Flamholtz, E. *Human-Resource Accounting* Los Angeles, California: Dickenson Publishing, 1974.
- Glautier, M. W. E., and Underdown, B. "Problems and Prospects of Accounting for Human Assets" *Management Accounting (United Kingdom)*, March (1973): 98-102.
- Goriunova, L. A. "Upravlenie razvitiem innovatsionnoy sistemy regiona: teoriya i metodologiya" [Managing the development of innovation system in the region: the theory and methodology]. *diss. ... d-ra ekon. nauk : 08.00.05*, 2012.
- Hekimian, J. S., and Jones, C. H. "Put People on Your Balance Sheet" *Harvard Business Review*, no. 45 (1) (1967): 105-113.
- Hermanson, R. H. "Accounting for Human Assets" *Occasional paper*, no. 14 (1964): 62-69.
- Karakoz, I. I. *Sovershenstvovanie ekonomicheskoy raboty i upravleniya proizvodstvom na promyshlennom predpriyatii* [Improved economic performance and production management on industrial enterprise]. Kyiv: Vishcha shkola, 1976.
- Kirichenko, T. V. "Teoriya i kompleksnaya metodologiya risk-orientirovannogo finansovogo menedzhmenta" [Theory and Methodology of comprehensive risk-based financial management]. *diss. ... d-ra ekon. nauk : 08.00.10*, 2009.
- Lev, B., and Schwartz, A. "On the Use of the Economic Concept of Human Capital in Financial Statements" *Accounting Review*, January (1971): 103-112.
- Mukhina, E. G. "Strategiya razvitiya regionalnogo molochno-produktovogo podkompleksa: teoriya, metodologiya, praktika" [The development strategy of regional dairy sub: the theory, methodology, practice]. *diss. ... d-ra ekon. nauk : 08.00.05*, 2008.
- Mambetova, F. A. "Upravlenie ustoychivym razvitiem territorii na osnove organizatsii monitoringa i kompleksnoy otsenki sotsialno-ekonomicheskogo potentsiala: teoriya, metodologiya, praktika na materialakh regionov Yuga Rossii" [Management of sustainable development of territories based organization monitoring and integrated assessment of the socio-economic potential of the theory, methodology, practice on the material regions of the South of Russia]. *diss. ... d-ra ekon. nauk : 08.00.05*, 2012.
- Marks, K., and Engels, F. *Sochineniya* [Works]. Moscow: Gosudarstvennoe izd-vo politicheskoy literatury, 1960.
- Nikitenko, S. M. "Metodologiya upravleniya protsessom formirovaniya vysokotekhnologichnykh sektorov innovatsionnoy ekonomiki na mezourovne" [Methodology of management of process of formation of high-tech sectors of the innovation economy at the meso level]. *diss. ... d-ra ekon. nauk : 08.00.05*, 2011.
- Yasin, E. G. *Ekonomicheskaya informatsiya (metodologicheskie problemy)* [Economic information (methodological issues)]. Moscow: Lzd-vo «Statistika», 1974.